

wprowadzenie odrębnej regulacji dotyczącej polubownych sposobów rozstrzygnięcia sporu w przypadku wystąpienia mobbingu, jak również przyznania pracownikowi, na wzór roszczeń zawartych w art. 24 § 1 k.c., roszczeń o charakterze niemajątkowym.

Wreszcie z pracy mogą skorzystać wszyscy, którzy spotykają się z problemem mobbingu. Umożliwia ona bowiem zrozumienie, czym jest mobbing w świetle obowiązujących regulacji prawnych. Uwaga powyższa odnosi się zatem nie tylko do studentów prawa, ale również innych kierunków, jak np. psychologia czy też zarządzanie.

Nie budzi wątpliwości, że kolejna praca dr. Grzegorza Jędrejka dotycząca mobbingu jest cenna tak pod względem naukowym, jak i praktycznym. Odnosi się do problemu, który wzbudza duże kontrowersje nie tylko w doktrynie i orzecznictwie, ale jest również „nośny” społecznie.

Dr Robert Andrzejczuk

Katedra Prawa Wykroczeń i Postępowań Dyscyplinarnych KUL

О. Роман Ш а ф р а н, *Синоди Києво-Галицької Митрополії (1596-1991): Організаційно-душпастирський аспект*, Львів: Видавництво Свічадо, 2008, ss. 296.

Ojcowie Soboru Watykańskiego II zwracali uwagę na fakt, że: „już od pierwszych wieków Kościoła biskupi, stojący na czele poszczególnych Kościołów, kierowani więzami braterskiej miłości oraz gorliwością wobec powszechnej misji przekazanej Apostołom, jednoczyli swoje siły i zamierzenia w popieraniu dobra tak wspólnego, jak i poszczególnych Kościołów. Z tego powodu zwoływano sobory bądź synody prowincjonalne, bądź wreszcie synody plenarne, na których biskupi ustalali jednakowe dla różnych Kościołów zasady nauczania prawd wiary i porządkowania dyscypliny kościelnej. Ten Święty Sobór powszechny wyraża życzenie, aby czcigodne instytucje soborów i synodów odżyły z nową mocą, aby tym lepiej i skuteczniej można się było przyczynić do wzrostu wiary i zachowania dyscypliny w różnych Kościołach, zależnie od okoliczności czasu”¹.

Synody, które są tu istotą niniejszego rozważania, stanowią niebagatelny czynnik, kształtujący stosunki prawne lokalnych społeczności kościelnych, a także życie religijno-moralne duchowieństwa i wiernych. Ustawodawstwo synodalne, inspirowane normami prawa powszechnego, rodzimą tradycją oraz potrzebami lokalnymi, stanowi

¹ Sobór Watykański II, dekret *Christus Dominus*, 36.

główny nurt prawa partykularnego. Uchwały synodów regulują całokształt spraw życia kościelnego w poszczególnych wspólnotach. Ustawodawstwo partykularne ma zatem na celu realizację własnych potrzeb duszpasterskich i wprowadzenie w życie przepisów prawa powszechnego. Ta aktywność z jednej strony zawsze była motywowana działalnością papieży i soborów powszechnych, z drugiej zaś inicjatywy miejscowych hierarchów inspirowały do ożywiania miejscowej wspólnoty.

Ciekawy rys wywołanego zagadnienia przedstawił w swej monografii zatytułowanej *Синоди Києво-Галицької Митрополії (1596-1991). Організаційно-дuszпастирський аспект* („Synody metropolii kijowsko-halickiej w latach 1596-1991. Aspekt organizacyjno-duszpasterski”) ks. dr Roman Shafran (doktor prawa kanonicznego, sędzia Trybunału archieparchii lwowskiej, wykładowca prawa kanonicznego w Ukraińskim Uniwersytecie Katolickim we Lwowie)².

Jak sam Autor pisze we wstępie: „[...] celem, jaki postawiono sobie w niniejszej pracy, było możliwie wszechstronne przedstawienie rozwoju struktury synodalnej metropolii Kijowsko-Halickiej w latach 1596-1991 od strony jej ustroju i organizacji, pasterskiego posługiwania poszczególnych metropolitów i ich pomocników, duszpasterskiego zaangażowania duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego oraz życia religijnego wiernych”. Trzeba bowiem przyznać, że literatura kanoniczna nie obfituje w tego rodzaju opracowania. Tym bardziej więc powyższa monografia nabiera szczególnego znaczenia i wartości.

Książka składa się z pięciu rozdziałów, wstępu i zakończenia. Na uwagę zasługuje bogata bibliografia, która dopełnia zawartość omawianej pozycji.

Rozdział pierwszy (s. 21-64) nosi tytuł: „Stan metropolii kijowskiej w czasie podpisania unii brzeskiej” („Стан Київської митрополії на час підписання Берестейської Унії”), w którym Autor przedstawia moment przyjęcia chrztu przez Ruś Kijowską w roku 988. Nowo powstałe państwo chrześcijańskie zaczęło rozwijać własny ustrój organizacyjny, co spowodowało również kształtowanie się myśli prawnej. W dalszej części Autor skupia się na głównych decyzjach i postanowieniach wydawanych przez synody hierarchów kościelnych. Interesującym fragmentem monografii są treści dotyczące unii Kościoła Kijowskiego ze Stolicą Apostolską. Refleksje na temat zmagających ówczesnej hierarchii kościelnej, zakończonych odbiciem synodu w Brześciu (1596) oraz zagwarantowaniem sobie pewnych praw i przywilejów, kończą prezentację pierwszego rozdziału, który stał się niejako wprowadzeniem czytelnika w organizację działalności duszpasterskiej na podstawie wydanych dekretów synodalnych metropolii kijowsko-halickiej.

W drugim rozdziale (s. 65-87), zatytułowanym „Cerkiew Kijowska w XVII wieku i synod w Kobryniu z 1626 roku” („Київська Церква в XVII столітті а Синод у Кобрині 1626 року”), Autor poddaje analizie działalność metropolity Welamina Rutskiego w XVII wieku oraz przeprowadzony pod jego kierownictwem synod w Ko-

² Recenzowana pozycja książkowa to owoc rozprawy doktorskiej napisanej na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Leszka Adamowicza, kierownika Katedry Prawa Katolickich Kościołów Wschodnich.

bryniu z roku 1626. I chociaż uchwały i dekryty nie przyniosły rozstrzygnięcia wszystkich problemów, a w szczególności poprawy stosunków między Kościołem unickim a Cerkwią prawosławną, to jednak spowodowały wzrost aktywności religijnej oraz świadomości wśród wiernych bycia przynależnym do konkretnej wspólnoty kościelnej. Jako odrębne i równie istotne zagadnienie, Autor omawia sprawę wychowania i wykształcenia nowego duchowieństwa. Należało bowiem stworzyć w tym okresie szereg seminariów i szkół filozoficzno-teologicznych, gdyż wzrost oświaty teologicznej miał bezpośredni wpływ na rozwój struktury organizacyjnej i duszpasterskiej ówczesnej Cerkwi.

„Synod zamojski z 1720 roku” („Замойський синод 1720 року”) to tytuł trzeciego rozdziału monografii (s. 89-134). Autor przekazuje czytelnikowi wiele informacji dotyczących wpływu synodu zamojskiego na rozwój pracy duszpasterskiej w Kościele unickim w XVIII wieku. Nie ulega żadnej wątpliwości, że synod w Zamościu stał się momentem przełomowym w historii Cerkwi kijowskiej. Na podstawie wnikliwej analizy dotyczącej postanowień zamojskich można dojść do wniosku, że ich celem była eliminacja nadużyć w zakresie administracji, sprawowania sakramentów oraz ujednolicenia dyscypliny prawnej Kościoła, dostosowując go do nowych realiów historycznych, zaistniałych po 1596 r. Ponadto ważnym wnioskiem, jeśli chodzi o uchwały synodu zamojskiego, jest fakt, że z jednej strony podkreślał on wschodni charakter prawnoliturgiczny swojego obrządku, natomiast z drugiej przyjmował i potwierdzał niektóre zmiany o proveniencji łacińskiej, które wówczas lepiej odpowiadały potrzebom religijnym Cerkwi unickiej. Oprócz problematyki synodalnej w tej części monografii zaprezentowano osiągnięcia duszpasterskie metropolitów kijowskich.

Rozdział czwarty (s. 135-178), zatytułowany „Prowincjonalny synod lwowski z 1891 roku” („Львівський провінційний синод 1891 року”), zawiera wiele interesujących i mało znanych informacji nie tylko na temat wspomnianego synodu lwowskiego, ale także na temat działalności Kościoła unickiego w okresie do końca II wojny światowej. Swą uwagę Autor koncentruje na zjazdach unijnych i uchwałach synodów archidiecezjalnych. Pojawia się problematyka reaktywacji dawnej metropolii halickiej przez Piusa VII w 1807 r., działalność duszpasterska metropolitów halickich w XIX wieku, w szczególności Mychajła Lewickiego. Niezwykle interesujące fragmenty dotyczą działalności duszpasterskiej metropolity Andrzeja Szeptyckiego – charyzmatycznej osobowości dla Kościoła unickiego.

Kolejny, piąty rozdział (s. 179-244): „Kształtowanie się struktur kościelnych Ukraińskiego Greckokatolickiego Kościoła zgodnie z postanowieniami Soboru Watykańskiego II” („Становлення церковних структур Української Католицької Церкви згідно постанов II Ватиканського Собору”) jest poświęcony problemom kształtowania się struktur kościelnych greckokatolickiej Cerkwi według uchwał soborowych. Autor skupia się na problematyce prawodawstwa wschodniego tego okresu, porusza tematykę synodów biskupów Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego, poczynając od Vaticanum II aż do 1991 r. Dramatyczny, ale jednocześnie bardzo ciekawy fragment tego rozdziału to skomplikowana sytuacja w ówczesnym ZSRR, likwidacja Cerkwi unijnej w 1946 r. we Lwowie, a także podziemna działalność na terenach Związku Radzieckiego w kolejnych dziesięcioleciach. W tych

trudnych warunkach arcybiskup większy Josyf Slipyj oraz wielu innych hierarchów było zmuszonych prowadzić swoją działalność synodalną i duszpasterską poza granicami własnego kraju. Przebywając w różnych zakątkach świata, hierarchowie ukraińscy przy poparciu Stolicy Apostolskiej organizowali dla wiernych w poszczególnych państwach struktury parafialne i diecezjalne, egzarchaty i całe metropolie.

Bogată treść rozprawy spinają jakby w klamry: wstęp (s. 11-19) i zakończenie (s. 229-234), sporządzone w języku ukraińskim, polskim i angielskim. We wstępie czytelnik napotyka oczekiwane zwykle w tym miejscu informacje, a więc wyjaśnienie i określenie tematu, jego aktualność, wskazanie metody badań i płaszczyzny źródłowej, wreszcie uzasadnienie przyjętego schematu, czyli dyspozycji pracy. Układ samej monografii jest bardzo przejrzysty i ciekawie skonstruowany, zaopatrzonej w bardzo bogatą bibliografię, podzieloną na źródła i literaturę, która dopełnia zawartość omawianej monografii. Autor umiejętnie wykorzystując rozliczne źródła, czyni pracę interesującą oraz przydatną w studium nad katolickimi Kościołami wschodnimi. Chociaż w zaprezentowanej monografii można dopatrzeć się kilku uchybień i nieścisłości, to jednak praca zasługuje na uwagę, bowiem sam podjęty temat jest wielce interesujący, wciąż aktualny i w niewielkim stopniu opracowany w literaturze przedmiotu.

W rezultacie niniejsza monografia stanowi znaczące i oryginalne osiągnięcie naukowe, bowiem zarówno w polskiej, jak i ukraińskiej literaturze zagadnienie to nie zostało wszechstronnie opracowane. Omawiana praca dowodzi, że Autor dysponuje przemyślanymi poglądami w badanych kwestiach i potrafi przedstawić równie przemyślane ich naukowe uzasadnienie, stanowi zatem bardzo przydatne czytelnikowi kompendium wiedzy. Niewątpliwie ta interesująca pozycja może służyć jako podręcznik dla studentów prawa kanonicznego z zakresu prawodawstwa wschodniego. Mile widziany byłby także przekład tej monografii na język polski.

Ks. dr Krzysztof Mikołajczuk
Katedra Prawa Katolickich Kościołów Wschodnich KUL